



Dit product wordt u gratis aangeboden door ComputerBijbel

Mocht u tevreden zijn over dit product en dit werk willen steunen kijk dan op onze website

<http://www.ComputerBijbel.com>

De Menora.

Inleiding.

Symbolen, zoals reeds meer opgemerkt, hebben vaak een vreemd aandoende, welhaast paradoxale bedoeling. Een bijzonder goed voorbeeld hiervan is b.v. de zes-puntige ster, meer bekend als het 'Schild van David' of Davidster, in het Hebreeuws 'Magen David'.

Deze ster is voor velen hét joodse symbool, een embleem diep geworteld in de joodse godsdienst en komend uit een ver verleden.

Het is te zien in synagoge's, op begraafplaatsen, overlijdensberichten, en ook op andere religieuze en niet-religieuze voorwerpen. Ze prijkt op de Israëlsche vlag, maar niet op de kledij van haar leger!

Niet onvermeld mag zijn dat het door miljoenen gedragen is in de getto's en in de vernietigingskampen gedurende de grootste catastrofe in de joodse geschiedenis!

Toch geeft deze ster geen reden tot godsdienstig gevoel en 'uit' zij ook niets van het Judaïsme. Deze ster wordt nergens genoemd in de Bijbel, niet in de Joods-Hellenistische literatuur en ook niet in de Talmud. Ondanks het feit dat deze ster 'gebruikt' is door velen, verschijnt zij - merkwaardig genoeg - uiterst zeldzaam op joodse oudheden. Zelfs gedurende de middeleeuwen, met de uitzondering van een enkele grafsteen in Taranto (Italië), is er geen spoor van te vinden, noch op synagoge's, noch op graven, noch op andere voorwerpen en/of objecten.

Het is zelfs zo, dat na de val van Jeruzalem en de vernietiging van de Tempel in 70 na Chr., er maar weinig Joodse monumenten te vinden zijn, van Cartago tot aan de Eufraat, van de Sinai tot aan de Rijn en de Krim, die zonder de zeven-armige kandelaar zijn, die zo bekende Menora. Een symbool met al de karakteristieken die we beslist niet vinden in de zes-puntige ster. Overeenkomstig een sterke traditie, was het beeld op het schild van David ook geen zes-puntige ster, maar een Menora met als onderschrift een citaat uit Psalm 67, 'Moge God ons genadig zijn en ons zegenen, moge Zijn aangezicht over ons lichten!'

Het was gebruikelijk, vooral sinds de 15de eeuw, deze Psalm te lezen tussen Pasen en Pinksteren (Pesach en Shvu'ot), en ze komt ook veelvuldig voor in de speciale gebeds boeken alsook in andere boeken die voor die gelegenheid waren geschreven.

Bijvoorbeeld, in het boek 'De Gouden Menora', in de 16de eeuw in Praag uitgegeven, kunnen we lezen dat deze Psalm -samen met de Menora- een indirecte verwijzing is naar grote dingen. Koning David was gewoon deze Psalm gegraveerd te dragen, uitgebeeld op zijn schild, op bladgoud, in de vorm van een Menora, als hij ten strijde trok. Terwijl hij dan mediteerde over het diepe geheimenis, overwon hij de vijand.

De werkelijkheid is dat de Davidster, die mede door de middeleeuwse gebruiken daarvan als op amuletten en dergelijke voorwerpen, voor de 14de eeuw nooit een Davidster is genoemd. Ze komt ook nergens voor, op geen enkele joodse document vóór 1572, en dan nog slechts op een vlag te Praag.

Een eeuw later is deze ster aanvaard als het officiële wapen, embleem, van de Praagse Joodse gemeenschap. Maar in andere landen, misschien met uitzondering van Oostenrijk, is het nergens toegepast voor het begin van de Emancipatie in de 19de eeuw.

Toch heeft ondanks dit alles de Menora nooit en te nimmer de oorspronkelijke betekenis verloren. Om maar mee te beginnen, voor de meeste van de Sefardische, of Spaanse joden is het altijd het belangrijkste symbool, embleem gebleven! In Rome bijvoorbeeld -de oudste

joodse gemeenschap in het Westen- domineert het op graven, in synagoge's en veel andere objecten.

Verder heeft het ook in Ashkenazische kringen altijd zijn plaats gevonden op godsdienstige voorwerpen. Vaak was het ook het wapen van organisaties en gemeenschappen. Bijvoorbeeld, gedurende de eerste wereldoorlog prijkte dit symbool op de uniformen van de joodse bataljons van het Britse leger, gedurende het interbellum was het hét symbool voor bepaalde Zionistische groeperingen en in de jaren 1940-50 werd, staande onder de Menora, door joodse vrijheidsstrijders de eed van trouw afgelegd.

Ten laatste, toen in 1948 de joodse staat werd opgericht, was het de Tempel-Menora die het symbool van de staat werd en de legeruniformen ging sieren. De Davidster kwam weer op de nationale vlag, daar waar wij haar geschiedenis begon.

Betekeningen.

De Menora, vaak ook de gouden, reine of heilige lamp genoemd, wordt reeds vroeg in de Bijbel genoemd. Zo vroeg als in het boek Exodus, vertelt de priesterlijke traditie ons dat Mozes van God de opdracht ontving een gouden, zeven-armige lamp te maken, een lamp die een van de belangrijkste voorwerpen in de Tabernakel zou worden. Het is dezelfde bron die ons doet weten dat het eigenlijke werk toevertrouwd werd aan Bezaleël. Er is een legende die zegt dat Mozes de vaardigheid wou hebben gemist zelf een dergelijk werkstuk te produceren. Het is voorts dezelfde Bezaleël, die de leiding had bij de constructie van de Ark des Verbonds, de Tafel der Toonbroden en de twee altaren. Verder wordt ons verteld dat een zeven-armige lamp werd geplaatst tezamen met de Tafel der Toonbroden in het middendeel van de tent, het zogenoemde Heilige dat lag tussen de voorhof (naar het oosten) en het Heilige der Heilige (naar het westen). Door deze zeven-armige kandelaar daar te plaatsen werd een verdeling bereikt tussen de voorwerpen en het Heilige der Heilige, karakteristiek voor de Tempel.

Een andere Bijbelpassage vertelt ons dat wanneer het kamp werd opgebroken, de Menora verpakt werd in een 'doek purper van kleur', Numeri 4:5,9. Dit purper was in de oudheid een kleur die bijzonder werd verbonden aan heiligdommen.

Merkwaardig genoeg, in tegenstelling tot de Menora van de Tabernakel in de tweede Tempel, wordt van Salomo gezegd dat hij tien gouden Menora's, tien tafelen, tien baden, enz. maakte voor de door hem gebouwde Tempel. Of deze Menora's zeven-armig waren of in het geheel wel gearmd waren, en wat er gebeurde met de door Mozes geplaatste Menora's, wordt van deze Bijbelplaatsen niet echt duidelijk. (Menora betekent in het Hebreeuws gewoon kandelaar, uit dat woord blijkt dus in het geheel niet hoeveel pitten er zouden zijn.)

In het Bijbeldeel dat de verplaatsing beschrijft van de tabernakel van de stad David's naar de nieuw gebouwde Tempel op de berg Moriah, wordt slechts verhaald van het feit dat de Ark des Verbonds met de tafelen der Wet werden gebracht naar 'Het Heilige der Heilige in het huis', alsmede de Tabernakel en alle andere Heilige vaten die daarin gebracht werden. De Rabbijnse traditie echter houdt staande dat onder 'andere heilige vaten' de Menora en de tafelen der toonbroden begrepen moeten worden en dat deze derhalve geplaatst werden op de daarvoor bestemde plaats in de tweede tempel. Sommigen maken daarbij het onderscheid tussen de belangrijkheid van sommige voorwerpen en beweren dat Salomo selectief te werk zou zijn gegaan.

De joodse historicus Flavius Josefus, die leefde van 37 - 103 n.Chr., en in zijn jeugd zelf een van de Tempelpriesters was, schijnt ook, deze mening te hebben en verhaald van andere

toepassingen van verscheidene voorwerpen.

Men mag er van uitgaan, op grond van ,eerdere historische gegevens, dat er replica's van de Menora aanwezig waren, zo ook van andere tempelvoorwerpen. Er is zelfs een bron die ons vertelt van een Menora die voor de deur van de Tempel stond, ongeveer 50 n.Chr.. zou dit gebeurd zijn.

Toen de eerste tempel de prooi werd van Nebukadnezar's leger, 603-586 v.Chr., zouden de meeste tempelvoorwerpen buitgemaakt zijn en overgebracht naar het paleis in Babylon. Toch wordt deze mogelijkheid, hoewel deze gebeurtenis op meerdere plaatsen in de Bijbel wordt verhaald, slecht één maal genoemd, en wel in het laatste hoofdstuk van Jeremia.

Nog merkwaardiger is het dat onder de voorwerpen die door Cyrus werden teruggebracht naar Jeruzalem in 538 v.Chr.. de Menora in het geheel niet wordt genoemd. Deze, soms wat onvolledige, gegevens geven gemakkelijk aanleiding tot geheel uiteenlopende meningen en conclusies.

Aan de andere kant zijn er legende's ontstaan dat de Menora van Mozes, samen met andere heilige voorwerpen 'verborgen' geweest zouden zijn, of op andere wijze aan buitmaking ontsnapt zouden zijn. Zelfs is er een -overhaast gevormde- mening in sommige wetenschappelijke kringen, dat de zeven-armige lamp in de tijd vóór de ballingschap in het geheel niet zou hebben bestaan en dat alle meldingen van die lamp uit die tijd, slechts een projectie van latere perioden zijn.

Hoewel de Ark des Verbonds niet gevonden wordt in de Tempel die werd ingewijd door Zerubabel in 516 v.Chr., wordt er over het algemeen door niemand getwijfeld aan het bestaan daarvan.

Zacharia spreekt er -misschien wat vaag, maar toch!- over in het 4de hoofdstuk van zijn boek en mogelijk wordt er ook naar verwezen in het 5de hoofdstuk van het boek Daniël bij de 'Mene Tekel-gebeurtenis'. Mogelijk verwijst ook Ben Sira ernaar als hij zegt: 'Zoals de schijnende lamp van de Menora, zo is een schoon gelaat op een krachtige gestalte'. Ben Sira 26:17.

In het jaar 170 v.Chr.. werd de lamp, Josefus gebruikt hier meervoud in zijn boek 'Joodse Historiën 12:4-5', samen met andere Tempelvoorwerpen afgevoerd door Antiochus Epifanes IV, maar er werd een andere gemaakt in opdracht van Judas Makkabeüs , en in het jaar 164 v.Chr.. in de Tempel geplaatst. Deze gebeurtenis blijft in het Joodse feest Chanoeeka, ofwel het 'Feest der Lichten' dat acht dagen duurt en haar eigen kandelaar heeft. Dit feest valt samen met het Christelijke Kerstfeest.

Deze replica, waarschijnlijk vervaardigd uit ijzeren met tin bekleedde speerpunten, werd op zijn beurt weer vervangen door de prachtige gouden Menora uit de fameuze Tempel die gebouwd door Herodes. Het uiteindelijke lot daarvan is een ieder bekend, deze werd na de belegering in 70 n.Chr.. weggevoerd naar Rome door Flavius Titus. Deze kandelaar werd gezien door Pompeus, toen hij de Tempel bestormde in 63 v.Chr., maar bleef onaangeraakt. Ook Crassus, die de Tempel een tiental jaren later plunderde, raakte de Menora niet aan!

Toen de Tempel ten laatste in het 70 n.Chr.. werd veroverd en verwoest door Flavius Titus, bevelhebber van de Romeinse legioenen en latere keizer van Rome, werden vele voorwerpen uit de Tempel buitgemaakt, volgens de traditie verzameld in een net -of grote doek- en verscheept naar Rome.

De trilogie 'Josefus', geschreven door Feuchtwanger die ons een uiterst nauwkeurig beeld geeft

van het gebeuren; geeft ons ook een goede illustratie van de algemene mening:

"De vlammen hadden de deurposten reeds bereikt....., het was te laat, in grote haast trachtten sommige soldaten nog enige van de heiligdommen te redden, zij zijn over het algemeen zeer zwaar, van massief goud vervaardigd. Tien mannen zetten hun schouders onder de Menora, zij bezwijken. De Menora valt om en doodt een der dragers. Aangespoord door hun officieren en het geschreeuw van Titus doen zij een nieuwe poging en slepen het heilige voorwerp uit het door brand geteisterde, op instorten staande gebouw.....

Terwijl de vlammen welhaast zijn rug naderen, staat Titus op de treden van de Tempel en kijkt naar de Menora, de Tafel der Toonbroden wordt reeds afgevoerd naar het Romeinse kamp onder groot gejuich, terwijl het gaat over schilden, lichamen, hoofden, als schepen over een rumoerige zee".

Waarop deze, toch wijd verbreide, beeldvorming is gebaseerd, is niet geheel duidelijk. Tenslotte is het in het geheel niet zeker dat de door Mozes vervaardigde Menora, ofwel de Menora die in de Tempel stond, werkelijk in Romeinse handen is gevallen. Josefus, onze belangrijke getuige van die gebeurtenissen in het jaar 70, rept er met geen woord over. Integendeel, in zijn verslag van de Joodse Oorlog, vertelt hij dat 'een aantal heilige voorwerpen' uit de vlammen werden gered. Verder maakt hij melding van het feit dat, na de val van de Tweede Tempel, een van de priesters (een zekere Jeshu'a Ben Thebuti) in ruil voor vrijgeleide aan Titus twee kandelaars, gelijk aan die uit de Tempel, samen met schalen, bokalen en dergelijke gebruiksvoorwerpen, aan Titus overhandigde. Deze voorwerpen waren allen van massief goud. De Joodse Oorlog 6:8.

Verder vinden we het volgende verslag van de gezamenlijke triomftocht van Vespasianus en Titus in Rome:

"De buit bestond uit zeer veel voorwerpen die op wagens geladen werden meegevoerd. Maar separaat waren die voorwerpen die uit de Tempel afkomstig waren. Daaronder bevonden zich onder meer een gouden tafel, vele talenten in gewicht, en een kandelaar eveneens van massief goud, maar anders van constructie dan die in het dagelijks leven worden gebruikt. Eraan bevestigd was een centrale zuil, van waaruit slanke armen kwamen in een drie-tandige-vork-vorm. Aan het uiteinde van iedere arm was een lampenpit bevestigd. Van deze waren er zeven om uiting te geven aan de belangrijkheid die de joden aan dat getal plegen te geven. Ten laatste werd in deze triomftocht een kopie van de joodse wet meegevoerd. Joodse Oorlog 7:5.

De derde en laatste verwijzing naar de Menora in de Joodse Oorlog is indirect en wordt gedaan in verband met de Tempel der Vrede, door Vespasianus ingewijd in het jaar n.Chr.. Deze Tempel, die naar alle waarschijnlijkheid op de kruising van de Via Dei Fori Imperiali en de Via Alessandrina stond, was volgens tijdgenoten een van de mooiste bouwwerken van het keizerlijke Rome. Er bevond zich een bibliotheek, de Bibliotheca Pacis, en daar waren de meeste beroemde literaire werken uit de antieke wereld aanwezig, speciaal door Vespasianus voor dat doel aangekocht.

ook hier, schrijft Josefus, werden gouden voorwerpen uit de Tempel van Jeruzalem geplaatst. Joodse oorlogen 7:5. Maar de joodse wetsrollen en de voorhang uit de Tempel werden in het paleis van Vespasianus bewaard. Tegen de achtergrond van deze toch wel uitvoerige beschrij-

vingen van de gebeurtenissen, lijkt het op z'n minst vreemd dat Josefus geen melding zou hebben gemaakt van het meest belangrijke, namelijk de Menora zelf!! En dat wordt nog vreemder in het licht van het feit dat Josefus een gedetailleerde beschrijving geeft van de laatste uren van de Tempel! Toen de gebouwen in brand stonden, zoals Josefus schrijft, kwam Titus met een aantal generaals van zijn leger, nam de situatie waarin het heiligdom zich bevond op, maar verliet de plek om, zoals Josefus het beschrijft, opdracht te geven het vuur te blussen. Enkele minuten later echter stond alles in vlammen. Joodse Oorlogen 6:4.

Niet uit te sluiten is dat Josefus geen melding maakt van de Menora op grond van redenen waarnaar we slechts kunnen gissen. Bijvoorbeeld, omdat de originele Menora verborgen was. Dat schatten verborgen werden is duidelijk als men denkt aan de Dode Zee-rollen. Mogelijk ook was de Menora al vernietigd gedurende de gevechten. Indien dit zo is, dan is de Menora die meegevoerd werd in de triomftocht te Rome, niet de originele, maar een replica! Dat geldt dan ook voor de Tafel der toonbroden. Het is dus in het geheel niet zeker dat de voorwerpen zoals uitgebeeld op de Triomfboog van Titus, afbeeldingen van de originelen zijn!

Toen na de dood van Titus in 81 n.Chr.. een gebouw werd opgericht dat zijn naam droeg (men moest toch op een aanvaardbare wijze zijn as kwijt) werden in dat bouwwerk onder meer de volgende voorwerpen ondergebracht, voorwerpen die voordien in de zogenoemde Tempel der Vrede waren geplaatst(!): de Menora, de Tafel der Toonbroden, de brandoffertaren en een tweetal Tempeltrompetten. Deze voorwerpen werden ook meegevoerd in de triomftocht. De Ark van Titus werd, na het Flaviaanse Colosseum en de Tempel der Vrede, het derde dominerende gebouw dat werd gebouwd door joodse dwangarbeiders. Het werd ook het derde monument in getal -en het eerste voor wat betreft belangrijkheid- dat verbonden is aan de Joodse Oorlogen. Opgemerkt dient te worden dat in de Middeleeuwen de Ark van Titus een deel werd van de Romeinse fortificaties. Het werd ooit tijdens gevechten zodanig beschadigd dat het in de 19de eeuw gerestaureerd moest worden.

Bekend is dat in 190 n.Chr.. de Tempel der Vrede geheel afbrandde. De meeste van de schatten die erin aanwezig waren werden gered uit de vlammen. Er zijn bronnen die melden dat een aantal jaren later deze Tempel weer werd herbouwd. Toen later -in het jaar 408- de Tempel door een aardbeving werd verwoest, konden wederom de meeste van de schatten worden gered en enige van hen tentoongesteld in de nabijheid, aldus meldt Marcellus Comesianus. Het zou tot 455 duren (na de val van Rome) dat de meeste van de voorwerpen uit Jeruzalem afkomstig, Rome zouden verlaten. Toen werden zij, samen met andere buitgemaakte goederen, naar Carthago vervoerd. De Byzantijnse generaal Belisarius die de Vandalen versloeg, zou triomfantelijk wat hij noemde de 'schatten van de joden', naar Constantino- pel hebben gebracht in het jaar 533.

Er deden daarna, zoals gebruikelijk in dit tijd, geruchten de ronde dat de heilige joodse voorwerpen onheil zouden brengen aan de heersers van de landen waar die voorwerpen zich bevonden. Tegen die achtergrond zou de Oost-Romeinse keizer Justinianus I alles 'met spoed naar Jeruzalem hebben teruggezonden, en wel naar de christelijke kerken in die stad. Wat er werkelijk is gebeurd is bedekt met een sluier, er zijn geen betrouwbare bronnen zodat we slechts kunnen gissen.

Natuurlijk is het zeer wel mogelijk dat de Tempelvoorwerpen door de Perzen zijn vernietigd toen zij Jeruzalem veroverden in het jaar 614, hoewel geen exacte informatie beschikbaar is. Veel meer is het aanneembaar dat de veronderstelde zending naar Jeruzalem nooit heeft

plaatsgevonden. Dit is ook de mening van Prof. J.H. Levy, die hij publiceerde in 1945.

Verder trekt het de aandacht dat een zevende-eeuws joods boek, 'The Wars of King Messiah', het heeft over de Tempeluitrusting als "verborgen in het keizerlijk paleis" te Constantinopel, terwijl in de 10de eeuw gemeld wordt dat Constantijn VII, ook wel Porphyrogenetus genoemd, een zeven-armige lamp liet branden ter gelegenheid van bijzondere festiviteiten, naar alle waarschijnlijkheid in dat deel van zijn paleis dat bekend stond onder de naam 'Heptalychnos'. Aldus Georginus Codinus in zijn *Scriptores Originum Constantinopolitanarum*, uitgegeven in 1907 te Leipzig.

Mocht dit inderdaad het geval zijn, dan zijn de Tempel-voorwerpen pas verdwenen tijdens de vierde Kruistocht, toen het Byzantijns paleis werd geplunderd in 1204.

Verder mogen we niet vergeten dat er een verslag bestaat over Belisarius die, nadat hij Ravenna in 540 had veroverd, grote delen van de buit naar Constantinopel zond, waaronder - zoals een ooggetuige ons meldt- 'enige van de schatten van Salomo'.

Nu echter wordt ons gemeld dat Justinianus het doorzond naar leden van de Senaat om het tentoon te stellen in het paleis van diezelfde Senaat. Een en ander in verband met het feit dat die Senaat verschrikkelijk jaloers zou zijn geweest op de pracht en praal van de buit. Opmerkelijk is ook dat de bedoelde schatten niet aan het volk werden getoond, zoals te doen gebruikelijk ook voor Justinianus die overeenkomstig handelde in geval van de triomftochten na de veldslagen tegen Gelimer en de Vandalen.

Kenmerken.

De opdracht die Mozes ontving om de Menora te vervaardigen vinden we vermeld in Exodus 25:31-40 en 37:17-24.

Hoewel hier gedetailleerd wordt ingegaan op de omschrijving, zegt het niets over de afmetingen, maten, vorm of stijl, dat is feitenmateriaal dat we uit buitenbijbelse bronnen moeten ontvangen.

Wat betreft de afmetingen doet de rabbijnse traditie ons weten dat de afstand tussen iedere arm gelijk was aan de dikte van een arm, dat de Menora 18 handbreedten ofwel 4 ½ voet hoog was en dat de armen zich 3 voet uitstrekken van de centrale zuil. Deze maten komen overeen met de afmetingen van de op de Ark van Titus afgebeelde Menora, namelijk de verhouding tussen hoogte en breedte is 1.5:1. Voor het vaststellen van de verhouding is voornamelijk uitgegaan van een vergelijking tussen Menora en op de Ark afgebeelde mensen. Uitgaande van andere afbeeldingen was de basis van de Menora ongeveer een kwart van de totale lengte, terwijl de rest -ook de centrale zuil- verdeeld schijnt te zijn in drie gelijke delen, waarbij de armen omhoog wezen en op gelijke hoogte eindigden als de centrale zuil.

Interessant is het op te merken dat de vorm eigenlijk door Josefus werd beschreven toen hij meedeelde dat deze Menora ongeveer gelijk is aan die 'we in het dagelijks leven gebruiken'. Wie bedoelt Josefus met 'we'? Bedoelt hij hier de niet-joden in zijn omgeving, of heeft hij het over zijn geloofsgenoten? Het antwoord op die vraag is niet zonder betekenis. In het eerste geval wordt de Tempel-Menora een uniek voorwerp waarnaar slechts verwezen kan worden. Is het laatste datgene wat hij bedoelt, dan komen we tot de conclusie dat de Menora een geseculariseerd gebruiksvoorwerp was geworden. Deze gedachte wordt echter in de ons bekende bronnen verworpen.

Hoewel geen 'twijfel-uitschakelend' antwoord kan worden gegeven, is het zeer aannemelijk

dat het eerste antwoord het enig juiste is. Om maar te beginnen, de Romeins klinkende titel van Josefus' boek, 'De Joodse Oorlog', analoog als het is met het boek van Polybius, genaamd 'De Punische Oorlog' en Caesar's eigen boek 'De Gallische Oorlog', dat gepubliceerd werd met volledige instemming van Titus, is op zichzelf reeds een aanwijzing in die richting. Verder is er ook nog de rol die Josefus zelf speelt, een rol ooit omschreven als een 'Cassandra-rol'. Dat zeker niet in de laatste plaats vanwege het taalgebruik en idioom van Josefus. Hij schrijft voor de Romeinen, anders hoeft hij niet te verklaren dat de joden een respect hebben voor het getal zeven en hoeft hij ook niet te vertellen wat de voorwerpen, gedragen in de triomftocht, wel waren en/of waartoe zij dienden. In een later werk van Josefus, Joodse Oudheden, is zijn stijl en ook zijn taal geheel anders.

Ten aanzien van ambachtelijkheid vertellen betrouwbare bronnen ons dat de Menora, al dan niet met pitten, een gewicht had van een heel talent, wat ongeveer 36 kilogram is. Dit wordt door Josefus bevestigd. Twijfelachtig is dat de Menora gegoten zou zijn, want de Bijbel spreekt van 'gehamerd werk'. Wel is zeker dat de Menora uit een stuk bestond.

Hoe kostbaar dit ook moge klinken, later werd een nog meer kostbare Menora vervaardigd, en wel door Jochanan Hyrcannus, 135-104 v.Chr., en door zijn zoon Alexander Jannaeus, 103-76 v.Chr..

Toen de Hasmoneeën rijker werden, zegt de Talmud, maakten zij een Menora van zilver, en toen zij nòg rijker werden, maakten zij er een van puur goud. Sefer Menachot 2b.

Josefus vertelt ons verder dat de Menora een totaal van 70 afbeeldingen had. Of dat werkelijk de Tempel-Menora betreft, is meer dan twijfelachtig gezien het portreter-verbod dat bij joden van kracht is. Het valt meer in de lijn van realiteit de opmerking van Josefus te vertalen als het aantal uitvoering, creatieve versies, die bekend waren.

Het is in het geheel niet verrassend dat de vraag inzake de oorsprong van de Menora een onderwerp is geworden van onderzoek in recente tijden, terwijl toch door de geschiedenis heen pogingen zijn ondernomen de betekenis van de Menora te zoeken en te vinden.

Men neemt nu over het algemeen aan -en met 'men' wordt bedoeld de meeste geleerden- dat de Menora haar herkomst vindt in een boom, meer specifiek gezegd de Boom des Levens. Genesis 2:9 en 3:22. Een symboliek die reeds gevonden wordt meer dan 2000 jaar voor Christus in het epische verslag "Gilgamesh en het land der levenden", en die een beslissende rol speelde in het godsdienstige leven van de mensen in die tijd. Aldus Prof. E.O. James in zijn boek The Tree of Life, Leiden 1966.

Gerelateerd aan dit beeld en volkomen passend in het denken van die tijd, was een mythe van de kosmische boom, ofwel de wereldboom, die volgens het denken van toen in het centrum van de wereld stond. Een boom die zijn rijke wortels in de aarde had en tot aan de hemel groeide in de vorm van een kroon. In het kort gezegd, een soort "Axis Mundi", een pilaar der wereld, welks takken de geschiedenis der volken vertegenwoordigen, welks bladeren een biografie zijn en welks nerven een daad van de wereld geacht worden te zijn.

Dit concept van de Boom des Levens gaf aan deze mythe ook de idee dat God door de vruchten en de sappen daarvan, het eeuwige leven kon geven. Een overtuiging die ook aanwezig is in de oude Indo-Iraanse mythologie, bijvoorbeeld in de legende van Zarathustra, maar ook in andere godsdiensten kan worden gevonden. Bijvoorbeeld in het vroege Griekenland waar Heracles het eeuwige leven gevonden zou hebben door middel van de gouden appels van de Hespriden. Of in Nordische mythologie waar Idun's appels -hoewel niet direct verbonden met een boom- geacht werden hetzelfde te doen.

In Mesopotamië werd dit geloof nog uitgebreid met het toevoegsel dat deze goddelijke boom groeide in een mysterieus paradijs waar de bronnen van het Water des Levens zouden zijn, bewaakt ten behoeve van de Onsterfelijke God. In ritueel opzicht werd de Tempel de vertegenwoordiging van de hemelse verblijfplaats van de godheid, terwijl de koning van dat land de tuinman van God was. De koning was dan gezalfd met olie van deze -inmiddels heilige- boom en gekroond met takken en bladeren van diezelfde boom, terwijl hij een scepter ontving die vervaardigd was uit de takken daarvan.

Veel van deze verhalen en mythen hebben kennelijk als legende een overeenkomst met de Bijbel. Uw schrijver gaat ervan uit dat de Bijbel het hoogste goed is en het onfeilbare Woord van God. In het licht van God's Woord verbleken legende's en mythen tot -in het gunstigste geval- interessante namaak.

Adam, de eerste mens en 'tuinman', woonde in de Hof van Eden, een <Hof waar -zoals we kunnen lezen- slechts bomen groeiden die 'aangenaam voor het oog waren en waarvan de vruchten tot goed voedsel dienden'. En, zo gaat het verder, in het midden van die Hof stond een boom, ook stroomde er water om te Hof te bevoeien, waarna het zich verdeelde in vier stromen.

Toen Adam en Eva aten van de verboden vrucht (met enige opzet vermijd ik hier het woord 'appel) van de Boom van Kennis van Goed en Kwaad, werden zij uit die Hof verdreven opdat zij, zo vertelt ons de Bijbel, niet meer zouden eten van de Boom des Levens en daardoor voor eeuwig zouden leven in hun staat van ongehoorzaamheid. Uit een en ander wordt duidelijk dat onsterfelijkheid ten eerste een eigenschap is van de allerhoogste God, maar het ook aan Hem is die te geven aan wie het Hem goeddunkt.

Opgemerkt zij dat het kosmische karakter van deze boom wordt beschreven in Ezechiël 17 en 19, maar bovenal in Daniël 4:10 en verder.

Niet minder belangwekkend is de overeenkomst tussen de Tempel als een beeld van het 'Hemelse verblijf van God' en het Heiligdom dat Mozes in opdracht van God moest bouwen.

'Maak Mij een Heiligdom', wordt het volk Israël gezegd, 'opdat Ik in uw midden zal wonen. Overeenkomstig hetgeen Ik u tonen zal inzake de vorm van de Tabernakel en haar uitrusting, zult gij het maken'. Exodus 25:8.

Een verwijzing naar hemelse patronen wordt ook gemaakt voor wat betreft de Menora.

Woont God werkelijk op aarde? Het is een vraag die Salomo zich stelt bij de inwijding van de door hem gebouwde Tempel. 'Geef echter acht op het gebed van Uw knecht', gaat Salomo verder, 'opdat Uw ogen geopend mogen zijn bij dag en bij nacht in dit Huis, de plaats waarvan Gij gezegd hebt dat Uw Naam daar zou wonen'. II Kon. 8:27.

Met andere woorden, dit is de sleuteltekst voor het concept van Zijn Naam en Zijn tegenwoordigheid, Shechina, in het Heilige der Heilige. Vervolgens wordt de berg Moriah vaak genoemd als God's Heilige berg, Jeruzalem als het middelpunt van het Universum, alsmede de 'Navel der Aarde'. Terwijl de bron die van onder de Tempel ontspringt wordt gezien als een paradijselijke rivier aan welks zijden de bomen zullen groeien, welker loof niet zal verdorren en welker vruchten blijvend zijn. Ezechiël 47:12 en Openbaring 22:1.

Het zalven van koningen met olie was ook in Israël de gewoonte, maar ook heilige voorwerpen werden gezalfd.

Het is een rabbijnse traditie die zegt dat de staf van Mozes en Aäron in de handen der koningen van Israël was als een scepter, totdat de Tempel werd vernietigd. Daarna werd deze

verborgen om pas weer in handen van de Messias te verschijnen. Sefer Midrasj Rabbah 18. Toegevoegd dient te worden dat Christelijke scepters over het algemeen dezelfde oorsprong hebben en dezelfde symboliek vertegenwoordigen.

De identificatie van het Kruis van Jezus als de Boom des Levens zelf, werd bijzonder populair in de middeleeuwen. (Prof. A. Wünsche in zijn boek 'Die Sagen von Lebensbaum und Lebenswasser, 1905 te Leipzig.)

Mogelijk is een en ander ook de achtergrond van de kerstboom, die in Duitsland waar hij zijn oorsprong heeft, nog altijd de 'boom van Christus' wordt genoemd. Evenzo het decoreren van de kerstboom met kaarsen, volgens sommige bronnen geïntroduceerd door Maarten Luther, heeft als gedacht zowel de Boom des Levens als de Menora.

Afbeeldingen van heilige bomen of van takken daarvan, bevinden zich op de aller oudste vondsten. Over het algemeen zijn zij op voorwerpen aangebracht met een ongekend gevoel voor de werkelijkheid. Altijd zijn de afbeeldingen zeven-armig. Het getal zeven komt veelvuldig voor in de Oude Testamentische godsdienst, zoals de zevende dag, de sabbat, de zevende hemel, enz. enz..

De meeste van deze afbeeldingen zijn gevonden op cilindrische zegels of als reliëfs op vazen en gelijke gebruiksvoorwerpen. De boom werd dan geflankeerd door dierlijke en/of menselijke figuren, zonder twijfel -in de afbeeldingen,- de bewakers en verzorgers. Vaak zijn zij ook gevonden met hemelse verschijningen daarbij.

Een dergelijke zeven-takkige boom is gevonden op een Mesopotamische stenen vaas te Khafajeh en wordt meer dan 5000 jaar oud geschat. Een ander voorbeeld -ook te Mesopotamië gevonden- is een zegel te bezichtigen in het Britse Museum en bekend als het 'zegel der verzoeking'. ook deze toont een boom, zeven-takkig, geflankeerd door een man en een vrouw met op; de achtergrond een slang.

Op Egyptische monumenten en in het bijzonder op die uit de 16de tot 13de eeuw voor Christus, vinden we vaak een heilige boom met een godin, Nuth, ofwel slechts haar armen die zich uitstrekken naar het Water des Levens.

Een andere vondst van later datum is het reliëf van het paleis te Ninevé en van Dur-Sharrukin, beiden van ca. 700 voor Christus. Hier is het paleis gedecoreerd met een heilige boomgaard en een rivier, dus zeer duidelijk een afbeelding van een tempeltuin.

Ten laatste noemen we nog twee andere belangwekkende vondsten. De eerste is een schildering op een in Griekenland gevonden vaas, waarop een zeven-bladige palm is afgebeeld en naast een altaar staat. De tweede, zeer uniek en lange tijd over het hoofd gezien, bevindt zich in het Louvre te Parijs. Het is een bitumen schaal van Susa, ongeveer van 2300 voor Christus. Op deze schaal bewaken cherubijnen meerdere gelijkvormige zeven-takkige bomen, die zo verschrikkelijk veel gelijken op de Menora, dat er niet veel fantasie voor nodig is de gelijkenis te ontdekken. Zelfs de maatverhoudingen stemmen overeen!

Hierdoor, maar niet uitsluitend hierdoor, kan men niet anders dan twijfel hebben ten opzichte van de mening dat de Menora slechts ná de ballingschap zou zijn ontstaan. En dat in het bijzonder als we weten dat afbeeldingen van de Menora reeds voorkwamen op vondsten te Lachisch in Israël, uit de 13de eeuw voor Christus. Onder meer op altaren van klei uit Ta'anak te Meggido uit de 10de eeuw voor Christus en op zegels van velerlei soort uit de periode van voor de ballingschap.

In welke tijd de Menora haar definitieve vorm kreeg is niet geheel duidelijk, wel kunnen we er zeker van zijn dat het reeds vroeg was. Aangenomen mag worden dat er gezocht werd naar een duidelijk onderscheid tussen de symbolen van diverse vruchtbaarheidsgodinnen en het

symbool van de enige ware God.

Het is bekend dat verschillende godheden hun woonplaats in bomen opeisten. De Babylonische godheid Ishtar woonde in een heilige boom. De Egyptische godin Nuth woonde erin en werd zelfs geacht buit een boom geboren te zijn!

Ook de God van Israël openbaarde Zichzelf aan Mozes in een boom, een boom die brandde maar niet verteerde! Denk aan de 'heilige bomen' waartegen de profeten in Israël zo tekeer gingen!

Er bestaat een opmerkelijke beschrijving van een dergelijke boom, achter een 'voorhangsel', in de tempel der Mandaeans, een pre-christelijke sekte, die in haar godsdienst meer dan gewone overeenkomst vertoont met het Judaïsme. In "Ginza" (schatten), gepubliceerd in ongeveer 600 voor Christus, vinden we een verhaal dat even letterlijk voorkomt in de joodse Talmud. In dat verhaal wordt een exacte beschrijving gegeven van de Menora en deze wordt vergeleken met de Boom des Levens. Sefer Chenocho Shlishit en Sefer Bachir.

Het verhaal vertelt:

"Winden, winden namen de Redder, de zoon van Adam, stormen en stromen voerden hem weg, deden hem opstijgen en plaatsten hem nabij het huis van Shilmaï (een priesterlijke titel), de man, de schatbewaarder, die het begin van praal in zijn hand houdt en de sleutel van Kushta (het ware geloof) in zijn armen. Voor hem werd de deur geopend van de schatkamers, voor hem werd het gordijn der waarheid geopend, zij leidden hem binnen en toonden hem de boom wiens innerlijk pracht is, wiens zijden licht zijn, wiens voeten water en wiens takken Utrhas (hemelse wezens), wiens bladeren lampen zijn, en wiens zaad het zaad is van het leven!"

Op dit punt aangeland is het niet meer zo moeilijk de verbinding te leggen van boom naar kandelaar. Dit wordt ook zonder meer duidelijk uit de gevonden afbeeldingen, in het bijzonder op de cilindrische zegels. Het loof en het fruit werd geleidelijk vervangen door ballen versiering en geplaatst aan het uiteinde der takken, terwijl het geheel een vertegenwoordiging was van een eenwording van boom, altaar en.....KANDELAAR!!

De Amygdalla-verbinding.

Het moet een soortgelijke stilering van de bijzondere boom van Israël zijn geweest, die uiteindelijk geresulteerd heeft in de vorming van de Menora. Die boom is met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid de amandelboom.

Een stilering die, vanwege in de omgeving van Israël aanwezige culturen en cultiï, meer dan noodzakelijk werd gemaakt.

Dat de amandelboom oorspronkelijk werd gezien als de Boom des Levens die in het paradijs stond, wordt duidelijk door het feit dat de staf van Aäron een amandeltwijg was, ook wel de 'staf God's' genoemd. Exodus 9:20 en 17:9.

Voorts laat Numeri 17:8 ons weten dat deze staf rijpe amandelen droeg.

Het blijft markant dat de versieringen van de Menora vaak worden genoemd, maar de herkomst en de betekenissen daarvan zo spaarzaam worden vermeld. Wellicht omdat de Boom des Levens, hoewel het gegeven ervan reeds bekend is op papier sinds tenminste de 9de eeuw voor Christus, nergens in de Bijbel een directe, specifieke naam heeft. Terwijl de laat-joodse traditie, en ook de kunst-uitingen van de daarop volgende eeuwen, deze vaak zien als

een wijnrank (vandaar mogelijk ook de gouden wijnrank in de Tweede Tempel), een palm of gewoonweg een boom. Zie ook de beschrijving van de Tempel in De Joodse Oorlogen, boek 1, titel 45.

De amandelboom is de lente-boom bij uitstek in het Midden-Oosten, die soms reeds midden december begint uit te spruiten, waarbij deze zichzelf als het ware een wit gewaad omdoet. De bloesem is er vóór de bladeren en toch is deze boom de laatste die de bladeren laat vallen. Kortom, een ideaalbeeld van het Leven, van de opstanding en Goddelijke reinheid! De vruchten van de amandelboom, reeds in vroege tijden zeer gewaardeerd vanwege de cosmetische eigenschappen, worden door velen omschreven als 'perfect'!

De amandel zelf is in zichzelf een begin en een eind, namelijk het zaad -het begin- is ook de vrucht, het eind! Wie wenst een duidelijker beeld van het begin en het eind, de Alpha en de Omega?

De herkomst van deze boom is niet minder fascinerend. Ten eerste is de oude, absoluut Semitische, naam 'Amygdalla' nog immer de botanische aanduiding voor deze boom, n.l. *Amygdalus Communis*, Grote Moeder. In de Hebreeuwse taal 'Iem G'dolla'. Met in Semitische talen gebruikelijke klinkerwisselingen (ze worden in het geheel niet geschreven!), en het aaneenvoegen van deze twee woorden, komt men al snel tot Amygdalla.

In het oude Mesopotamië was Amygdalla een godin van de vruchtbaarheid en beeld van al het levende. In Phrygië, en ook in Rome, kwam de naam 'Mater Magna' in zwang.

Ook, de oudste naam voor deze boom die we in de Bijbel vinden is 'Luz'. Genesis 30:37. Deze naam, nog steeds gebezigd in de Arabische en Ethiopische taal, is etymologisch en filologisch synoniem met de Kananietische plaats 'Amandelstad', sinds onheuglijke tijden een heilige stad en de plaats waar God Zichzelf openbaarde aan Jakob middels de droom met de ladder en die daarop door Jakob 'Beth-El', Huis van God, werd herdoopt.

Wensinck merkt in zijn boek 'Tree and Bird', pagina 33, op dat in die tijd ieder heiligdom in Palestina zijn eigen heilige boom bezat en dat zo'n boom het karakter van het heiligdom bepaalde. Later is Luz, zo vertelt ons de Bijbel, ook een stad in het land der Hettieten, daar gesticht door een immigrant uit Beth-El. Richteren 1:26.

Volgens de Bijbelse traditie was dit een wonderschone stad, waarvan de ingang door een gat in een amandelboom liep en de engel des doods geen macht kon uitoefenen. Sefer Midrasj Rabbah, de commentaren.

Met andere woorden, wederom een symbool van leven en onsterfelijkheid, hetgeen waarschijnlijk ook het Aramese gebruik van dat woord verklaart, juist in de betekenis van het 'onvergankelijke been' in de wervelkolom, de 'Os Coccyx', die volgens bepaalde joodse theologische stromingen, ook dient als de 'Os Resurrectionis', het 'opstandingsbeen'.

Ten laatste, de tweede en definitieve naam van deze boom, 'Shaked', letterlijk 'wachter of versneller'.

We dienen in dit verband vooral aandacht te geven aan Jeremia 1:11. Jeremia ziet een amandeltwijg, waarop God zegt dat hij het goed gezien heeft, want dat Hij, God, waakt, shaken, over Zijn Woord.

Het is vooral deze passage die de verbinding verklaart tussen amandeltak en Menora. Een symboliek die zo groot is dat zij alle stadia bevat van de ontwikkeling van het oude Semitische poly-theïsme tot het Israëlietische mono-theïsme, van de Grote Moeder tot de enig onzichtbare God.

In de loop der tijden werden de bloesems van deze boom kennelijk gestileerd tot wat de Bijbel

noemt 'lampen', terwijl de vruchten, de 'Vrucht des Levens', werd omgevormd tot vlammen aan het einde der twijgen.

Deze kandelaar werd, evenals de amandeltwijn uit één stuk bestaat, vervaardigd uit één stuk puur goud. Een en ander om de organische eenheid niet uit het oog te verliezen. We herinneren ons dat de Menora 18 handbreedten breed was. Dit getal 18 behoeft in geen geval toevallig te zijn. De letterwaarde van het Hebreeuwse woord 'leven', Chai, is ook 18!

Het zal nu niet meer zo moeilijk zijn een voorstelling te maken van het verder overgaan van de vorm van de amandeltwijn tot de Menora, die toch het teken is van 'Het Licht des Levens', dat door de komst van Jezus Christus, de Messias ofwel de Gezalfde, toch wel in een heel ander, een veel rijker 'Licht' komt te staan!